

ter talis actus non solum validus est, sed etiam licitus, si alioqui necessarius sit, quia excommunicatus non prohibetur solvere debitum, nec dare alicui quod suum est; neque alter prohibetur rem suam ab excommunicatione exigere. At vero in illo actu possessionis petendæ vel acceptandæ nihil aliud fit, quantum ad illud factum spectat. Secus vero erit, si in illo negotio actum aliquem jurisdictionis exercere necesse sit, ut cum iudex Ecclesiasticus potestate sua utitur ad mittendum aliquem in possessionem; nam si excommunicatus sit, id facere non potest, neque actus ille ex ea parte robor aliquod, vel valorem accipiet. Quod verum est, etiamsi talis iudex solum sit executor, jurisdictionis usum habens; nam omnis usus jurisdictionis per excommunicationem suspensus est. Atque ita sentit Abbas in c. Fraternalitatis, de Testib., num. 9, licet contrarium teneat Additio ad illum, in c. Pro illorum, de Præbend., n. ult., lit. B. Solum ergo receptio, vel collatio possessionis, prout a privatis personis fieri potest absque jurisdictione, valida dicitur, etiamsi talis persona excommunicata sit.

34. *Objectio. — Solvitur. — Excommunicatus non potest accipere possessionem sui beneficii.* — Dices: ergo eadem ratione poterit excommunicatus beneficii possessionem postulare, et illi data valebit, si antea plenum, et confirmatum jus beneficii obtinuit, quia quod reliquum est, ad factum tantum pertinet, quod excommunicato licet, ut recuperare rem suam, vel possessionem hæreditatis adire. Respondeo esse disparem rationem, propter quam probabilius censeo oppositum in excommunicato ipso, tum quia quod excommunicatus possit accipere possessionem beneficii, est magnus favor ejus, non vero quod possit alteri dare; tum etiam quia excommunicatus est suspensus ab omni usu sui beneficii, et privatus omnibus fructibus, et commodis ejus; ergo est etiam privatus a possessione capienda, si illam non habet, quia non est dubium, quin ille sit usus valde utilis, et commodus beneficii, nam, licet possessio non conferat novum jus, multum tamen illud firmat, et securus reddit. Denique actus ille ex parte ejus, qui possessionem accipit, juris spiritualis existit, et ideo si ipse excommunicatus sit, illi prohibitus est et invalidum esse censeo.

An resignatio beneficii, ab excommunicato in favorem tertii facta, sit valida.

35. *Decisio. — Objectio. — Solvitur. —* Et simili modo expediendum videtur aliud dubium, de renunciatione beneficii ab excommunicato facta in favorem tertii. Videri enim potest illa resignatio valida, quia non est actus jurisdictionis, sed actio omnino privata, et ex proprio ac personali dominio. Oppositum tamen videtur supponere Covarruv., dicto, c. Alma, p. 1, § 7, num. 9; vers. *Quid autem respondendum sit, etc.*, dum ait collationem beneficii, quæ fit ab aliquo, ut privato, et non ratione publici muneris, esse nullam, si ille sit excommunicatus, etiam occultus. Non apparet autem qua ratione possit melius collatio beneficii tribui privatæ personæ, quam propter renunciationem proprii beneficii; est ergo hæc renunciatio invalida. Et in eam sententiam refert ibi alios auctores. Ratio vero est, quia excommunicatus privatus est omni usu sui beneficii; item privatus est omnibus fructibus ejus; ergo multo magis est privatus potestate donandi illud alteri. Dices: non ipse donat, sed Prælati Ecclesiæ, in cujus manibus resignat. Respondetur: si simpliciter resignaret, et Prælati libere conferret cui vellet, valida quidem esset actio, quia excommunicatus tunc nullo modo concurrat positive (ut sic dicam) ad collationem beneficii, sed solum ad spoliandum se, quod facere potest, quia illud proprie ad merum factum pertinet, et non est usus alicujus spiritualis potestatis, vel juris, sed propriæ voluntatis; et ideo diximus supra, excommunicatum non posse beneficium acquirere, posse tamen illud amittere. At vero quando renunciatio fit determinate in favorem tertii personæ, ille qui renunciat, aliquo modo concurrat ad collationem beneficii, saltem designando personam, ita ut alteri dari non valeat. Unde quodammodo participat rationem præsentationis; quare sicut illa invalida est ab excommunicato facta, ita et hæc; et eadem proportionem de utraque judicandum censeo. Nec disputo modo, an talis renunciatio in favorem tertii, licite, et absque simonia fieri possit coram Episcopo, vel Pontifice, aut de licentia illius, vel sine pacto, etc.; nam hæc non spectant ad hunc locum; aliquo enim modo licite fieri potest, et de illo loquimur; cætera alibi explicanda sunt.

36. *De quo excommunicato procedat resolutio data, juxta Extravag. Ad evitanda. —*

Hic vero specialem dubitationem habet, an procedat hoc non solum in publico excommunicato, sed etiam in occulto. Covarruv. supra sentit in utroque procedere. Et ratio, quæ ex illo sumitur, est, quia resignare proprium beneficium non est opus officii publici, sed privatæ personæ; quamvis autem in his, quæ sunt publici muneris, respública, seu Ecclesia provideat, ut acta a persona inhabili valeant, si impedimentum sit occultum, tamen in actionibus privatis non ita providet, quia hoc non spectat ad commune bonum, neque jura de privatis actionibus loquuntur. Quæ doctrina sumpta est ex Innocent. in c. Cum dilectus, de Consuet., num. 5, et communiter recepta est. Additque Covarruv., per Extravag. *Ad evitanda*, nihil in hoc immutatum aut innovatum esse. Verumtamen, licet illa communis doctrina in jure antiquo vera sit, et optima ratione fundata, ex vi tamen Extravag. *Ad evitanda*, dicendum censeo, prædictam actionem esse invalidam factam ab excommunicato vitando; de non vitando autem, aut licet publicus ille sit, idem iudicium est, quod supra de præsentante excommunicato tulimus, quia, ut dixi, eadem est de utroque ratio quoad cætera; ergo, et quoad hoc. Item quia ille excommunicatus non est vitandus in cæteris actibus, vel negotiis; ergo neque in hoc; potest ergo ejus resignatio acceptari in favorem ejus, cui resignatio fit, et ita etiam servatur intentio Extravag. *Ad evitanda*, quia non fit favor excommunicato, sed alteri, quem non esse excommunicatum supponimus.

DISPUTATIO XV.

DE SEPTIMO EFFECTU EXCOMMUNICATIONIS, QUI EST PRIVATIO CIVILIS, SEU POLITICÆ COMMUNICATIONIS, IN QUO PLURES INCLUDUNTUR.

Hactenus dictum est de spiritualibus incommodis, quibus excommunicatus afficitur, et bonis, quibus privatur; de quibus, quia præcipuum locum in hac materia tenent, sigillatim, et copiose diximus. Nunc dicendum est de temporalibus incommodis, et privatione externæ communicationis in iis, quæ ad civilem et humanam vitam spectant. Quæ in duo capita distingui possunt: unum (quod generatim dici potest humana, seu civilis conversatio) comprehendit omnes actiones pertinentes ad communicationem mere privatam, quæ sub illo versiculo continentur, *Os, orare, vale, communicio, mensa negetur*, de cujus in-

telligentia postea dicam. Aliud vero caput comprehendit actiones aliquo modo publicas, ut sunt iudicium ferre, rempublicam temporaliter gubernare, et aliæ, quæ his respondent vel cum eis conjunctæ sunt. Possumusque totam hanc vocare forensam communicationem. Sub hoc ergo duplici capite plures alios effectus excommunicationis comprehendemus; de quibus Summistæ, alique Doctores præsertim Canonistæ, et sigillatim et copiose disputant.

SECTIO I.

Utrum excommunicatus privatus sit omni civili communicatione.

1. *Axioma generale.* — Regula generalis est, excommunicatum privatum esse omni civili communicatione aliorum fidelium, per se loquendo, exceptis tantum casibus in jure expressis. Est communis Theologorum in 4, dist. 18, ubi D. Thom., quæst. 4, art. 4; Richard. et Paludanus; Argentin., d. 19; Soto, d. 22; Adrian., quæst. 3, de Clavib.; Summistæ, verb. *Excommunicatio*; Navarr., c. 27 a num. 17; Covarruvias, c. Alma, p. 1, § 1, qui alios refert. Et fundatur in definitione excommunicationis supra tradita, et juribus, ex quibus illam deduximus; et in particulari sumitur ex c. Nuper, ibi, *vel osculo, aut etiam comedendo*, et in c. penult., ibi: *Quæ a communione fidelium separat*, de Sent. excom., et ex c. Si aliquando, eodem titulo, quatenus Pontifex ibi declarat per suas litteras, quæ cum salutationis alloquio ad excommunicatum destinatur, illum non absolvi, quando per ignorantiam, aut inconsiderationem ita expediuntur; supponit ergo etiam salutationem hujusmodi excommunicato denegandam esse. Idem probatur ex cap. 2 de Exceptionibus, ibi, *In locutione, vel oratione*; et infra: *Cum a communicatione fidelium sit remotus*. De eadem re sunt multa jura, 11, quæst. 3, et specialiter in c. Sicut Apostoli, notanda sunt illa verba: *Si quis cum excommunicatis, adversando regulas scienter saltem in domo simul locutus fuerit, ille communione privetur*; et in c. Excommunicatus: *Aut cibo, aut potu, aut osculo, nec a se eis dicat*, et c. seq. Nec palam, nec absconse dicitur loquendum esse cum illo. Idem sumitur ex c. Ad mensam, c. Si quis laicus, et aliis multis tum ibi, tum 24, quæst. 4, et sæpe alibi. Ratio vero non est alia, nisi prohibitio Ecclesiæ, et institutio hujus censuræ, cum ratione ejus supra suo loco tradita.

2. *Actiones circa excommunicatum prohibita ad quinque reducuntur.* — Quæ actiones per os, significantur. — Ex his ergo juribus sumptæ sunt illæ voces, ad quas Doctores reducerunt actiones omnes ad hanc communicationem spectantes, scilicet, *Os, orare, vale, communico, mensa negetur.* Os enim proprie significare videtur osculum pacis; de quo in particulari fit sermo in dictis juribus, et sub illo comprehenditur quodlibet signum amicitia, et benevolentia specialis excommunicato exhibitum. Sub illa etiam particula, comprehenditur confabulatio, ut communiter exponitur; et omnis sermo cum excommunicato, sive secrete, sive palam, sive mutuo colloquendo, sive loquendo tantum, aut aures ei præbendo; sic enim hic effectus ab omnibus exponitur, et sumitur ex citatis juribus. Rursus extenditur hæc pars ad locutionem per litteras, vel per nuncium, vel per nutus; quacumque enim ratione fiat, est humana collocutio, et communicatio, quæ licet per os significetur, quia vox est præcipuum instrumentum hujus communicationis, tamen sub illa comprehenditur omne instrumentum, quod loco vocis usurpari solet. Atque hæc est etiam communis sententia.

3. *Quid per verbum, vale.* — *Quorundam restrictio.* — *Rejicitur.* — Rursus, omisso verbo *orare*, quod non spectat ad hanc civilem communicationem, sed ad spiritualem superius declaratam, per verbum *vale*, significatur omnis salutatio honorifica, quæ respectu excommunicati prohibita est, ut ex citatis decretis constat. Et continetur hæc pars quodammodo in præcedente; nam honorifica salutatio rationalis personæ quædam allocutio ad illam est, quia significatur illi bona æstimatio, et interior reverentia, quæ ad illam habetur; ac propterea etiam excommunicato exhibenda non est, quia quamdiu talis est, dignus non est tali æstimatione, vel significatione ejus. Et fundatum hoc videtur in illis verbis, 2 Joan. 4: *Neque ave ei dixeritis*, quod de hæreticis, et schismaticis exposuit Beda, et habetur in c. Omnis, 24, quæst. 1. Quidam autem hoc restringunt ad eam salutationem, quæ verbis fit, quam in rigore significare videtur verbum *vale*, aut apud Joannem, verbum *ave*, quia pœnæ cum sint odiosæ, restringendæ sunt. Ita Angelus, verb. *Excommunicatio*, 8, num. 5; Antoninus, 3 part., tit. 25, c. 2, in princip.; Soto, quamvis scrupulose in 4, d. 22, quæst. 1, art. 4; et Jacobus de Graff., lib. 4 Casuum

conscient., cap. 42, num. 5. Unde consequenter asserunt, qui reverentiam exhibet, vel resalutat excommunicatum ei assurgendo, vel caput aperiendo, vel aliud simile usitatum signum exhibendo, dummodo non loquatur, non peccare, neque incurrere excommunicationem minorem. Quorum sententia licet ad praxim accommodata sit, et unam possit excusationem habere, quæ est consuetudo, in rigore tamen juris non videtur vera, tum quia simpliciter jure prohibetur omnis communicatio, ut supra citatum est; hæc autem reverentia significatio, etiamsi solis nutibus fiat, quædam communicatio est, non minus, quam locutio alia facta nutibus; tum etiam quia morali æstimatione tam est actus dulciæ, vel observantiæ, nutibus exhibitus honor, quam verbis; imò regulariter potius fit aliis actibus externis, quam voce; lex autem, quæ vetat hunc actum honoris, simpliciter intendit prohibere actum observantiæ exterioris erga excommunicatum, quamvis forte utatur verbo pertinente ad vocem, quia non potuit uno verbo omnes materiales actus comprehendere, et voces sunt expressiora signa humanæ communicationis. Nam, si ob eam causam hæc prohibitio ad propriam vocem restringitur, eadem vel majori locutio erit eodem modo restringenda, quod nemo dicet; alioqui hæc prohibitio inutilis, et ridicula fieret.

4. *Restrictio alia improbat.* — Dicunt vero nonnulli ex citatis auctoribus, licitum esse exhibere illa signa, si id non fiat intentione honoris præstandi, sed solum ad vitandum scandalum, vel propter urbanitatis indicia. Sed primum hoc idem dicere possent de voce. Deinde exhibere signa honoris sine intentione honorandi fictio quædam est, et moraliter, prout hic et nunc fit, mendacium continet, ac denique etiam prohibetur illa lege, qua simpliciter vetatur talis honoris exhibitio, sicut exhibere honorem idolo absque intentione honorandi eadem lege religionis prohibetur; in rigore ergo hoc genus actionum prohibitum est ex vi excommunicationis, quamvis fortasse nonnullæ ex his propter consuetudinem, ut dixi, excusari possint. Hæc enim prohibitio humana est, quæ per consuetudinem derogari potuit. Locutus sum autem de honorifica salutatione, quia, ut omnes auctores dicunt, verbis deprecatoriis, et præsertim iis, quæ ad emendationem, et respicientiam postulandam pertineant, licitum est salutare excommunicatos, quoniam et pro ex-

communicato orare privatim licet, ut supra diximus, et de iis quæ ad excommunicationem pertinent, et juvare possunt ad conversionem excommunicati, loqui etiam cum illo possumus; utrumque autem horum virtute continetur in illo salutandi modo.

5. *Quid per verbum communico, denotetur.* — *Communico*, quæ quarta vox erat illius versiculi, si per antonomasiam pro usu Eucharistiæ sumatur, huc non spectat, sed ad spirituales communicationem, et ita intellexit illam vocem D. Thom. in 4, d. 18, quæst. 2, art. 1, explicat tamen generaliter de tota communione sacramentorum; si vero sumatur juxta propriam vocis significationem, comprehendit generatim totum effectum excommunicationis. Accommodata ergo videtur illa vox ad significandas alias actiones externæ communicationis, quæ proprium nomen non habent et sub aliis vocibus non comprehenduntur, ut est, v. gr., cohabitatio, cooperatio seu societas in aliquo negotio gerendo, et similis; atque ita exponitur communiter illa vox a Doctoribus. Quanquam possent aliter illæ tres voces ita explicari, et accommodari, ut prima, scilicet, *os*, ad benevolentia, et amicitia signa; secunda, scilicet, *vale*, ad signa reverentia, et honoris; hæc vero tertia, scilicet, *communico*, ad omne genus humanæ conversationis, et societatis vel contractus, qui illam requirat, referatur; nam cohabitatio sub ultima voce, id est, *mensa*, satis congruente ratione comprehendere posset. Quidquid vero sit de vocum significatione, sub his intelligimus prohibitum esse ex vi excommunicationis quodlibet opus gerere cum excommunicato, quod mutuam operam postulet; nam hæc sine dubio humana communicatio est. Item prohibitum est excommunicato comedere, quod in specie declaratur in citatis juribus, et ab auctoribus multis modis extenditur.

6. *Prohibitum est cum excommunicatus comedere.* — Primus maxime proprius est, quando simul in eadem mensa comedunt non excommunicatus, et excommunicatus, vel quia alter alterum invitatur, vel quia veluti communem, aut socialem vitam agunt, sive communes cibi omnibus apponantur, sive singulis proprii; quolibet enim ex his modis humana communicatio intercedit. Quæ tamen non invenitur, quando veluti casu, et sine ulla ratione unius ad alterum, vel utriusque ad unum quasi corpus, in eadem domo, aut etiam materiali mensa unusquisque suis cibis

utitur, quia illa revera non est communicatio eorum inter se, et ideo id non est prohibitum. At vero, si uterque ad eandem mensam conveniat ab uno tertio invitatus etiam in aliena domo, iudicio fere Doctorum omnium ibi intervenit communicatio prohibita, quia licet non videatur esse adeo immediata, ratione tamen unius tertii aliqua communicatio est, et morali æstimatione ita censetur, ut sumitur ex D. Thom. in 4, dist. 48, quæst. 2, art. 1, quatenus absolute ait prohibitum esse, ne aliquis cum excommunicato comedat; in prædicto autem casu vere ac proprie diceretur comedere cum illo. Idem dixit Innocent. in cap. Nuper, de Sentent. excomm.; Antoninus, Sylvest., Cajet., Navarrus, et alii. Qui addunt etiamsi, prandio inchoato, excommunicatus adveniat, alium teneri mensam deserere, si non possit aliter consortium ejus vitare, quod probari, et explicari potest ex iis, quæ diximus de vitando excommunicato in eadem Missa cum illo audienda.

7. Addunt etiam, præsertim Navarrus, non solum vitandum esse hujusmodi convivium cum excommunicato in eadem mensa, sed etiam in diversis, si sit in eadem domo, et eodem tempore per modum unius convivii, ut si quis plures invitaret, quos una mensa non caperet. Quod quidem maxime procedit, quando, licet mensæ sint quasi materialiter distinctæ, ita vero sunt in eodem cœnaculo vel refectorio ordinatæ, ut unam artificialiter componant. At vero si essent in diversis cubiculis, etiamsi eodem tempore, et ob eandem causam, et rogatu ac expensis ejusdem personæ ad comedendum in eadem domo convenirent, id satis non est, ut physice vel moraliter unus dicatur cum alio comedere, ideoque non videtur communicatio censuræ contraria, quia per eam solum prohibentur alii, ne cum excommunicato comedant. Potestque exemplo declarari, nam quando hoc modo invitantur viri et fœminæ ab eadem persona, ita tamen ut viri per se, et similiter fœminæ separatim et diverso loco comedant, non possunt dici viri cum fœminis comedisse, aut e converso; idemque est, si invitentur nobiles et plebei domini, et famuli, ut eodem quidem tempore, separatim tamen comedant; ergo similiter in præsentia, ut resultet hic respectus comedendi cum alio, non satis est illo modo in eadem domo manducare; ergo neque id est satis ad agendum contra excommunicationem, neque etiam videtur sufficere, quod id faciant propter peti-

tionem, amicitiam vel aliam causam ejusdem personæ, quia ex hoc solo non resultat communicatio eorum inter se. Et hoc censeo in rigore verum, quamvis aliud securius esse videatur.

8. *Non licet cum excommunicato in eodem lecto dormire.* — *Objectio diluitur.* — Rursus, quod de mensa diximus, ad lectum a Doctoribus extenditur; non enim debet quis non excommunicatus cum excommunicato in eodem lecto dormire, ut patet ex supra citatis, et ex omnibus Summistis. Qui secus esse censent, si in eodem cubiculo diversis lectis utantur; nam hanc non censent esse communicationem prohibitam, sicut dictum est de cibo et potu. Sed adverto hoc esse verum regulariter, quia in eodem lecto non tam facile convenitur absque mutua societate et communicatione, sicut in eodem cubiculo in diversis lectis; tamen ubi contigerit eandem servari proportionem, eandem dicam intercedere prohibitionem. Nam si duo per modum societatis eodem cubiculo utantur, quamvis in lectis sint distinctis, inter se communicare censebuntur, eritque illis talis communicatio prohibita. Et e contrario si casu accidat ut duo sine ulla inter se conjunctione vel societate in eodem hospitio pernoctent, et utriusque unus tantum lectus tribuatur, nulla propria communicatio intercedet, etiamsi in eodem lecto dormiant; sicut in simili supra de mensa dicebamus; nec video, cur hoc potius, quam illud prohibitum sit. Et confirmatur, ac explicatur; nam iidem auctores extendunt hanc prohibitionem ad cohabitationem cum excommunicato in eadem domo, ut patet ex Sylvestro, Navarro, et aliis, quod necessario intelligendum est, et ipsi interpretantur, de cohabitatione (ut ita dicam) formali, id est, cum aliqua vitæ societate, nam materialiter solum ibi habitare, ubi excommunicatus habitat, prohibitum non est, quia illa non est communicatio humana; ita igitur vetitum est condormire, non materialiter, sed formaliter, per modum humanæ societatis; si ergo ita fiat, etiam in diversis lectis, prohibitum erit; si vero non ita fiat, etiam in eodem lecto, prohibitum non erit. Dices: D. Joan. in eodem balneo cum hæretico simul lavari noluit, cum tamen illa solum materialis coexistentia, aut conlavatio fuisse videatur. Respondeo illud non fuisse necessitatis, sed supererogationis opus, et exemplum ad hæresis detestationem ostendendam.

9. Atque eodem modo intelligendas censeo

omnes alias communicationes, quas sub illis verbis Doctores intelligunt esse prohibitas, scilicet concedere, coambulare, simul iter agere, collaborare, seu cooperari; hæc enim omnia intelligenda sunt formaliter et per modum communicationis esse prohibita. Si tamen solum materialiter excommunicatus et non excommunicatus simul in eodem loco deambulent, vel iter agant per eandem viam, vel in eadem navi incedant, non agunt contra censuram, quia illa non est humana communicatio. Cooperari vero dicuntur, quando mutuam operam aut ministerium sibi præbent in eodem opere, aut artificio efficiendo, etiamsi ad tale opus conducti sint; secus vero esset, si ad laborandum in diversis partibus ejusdem domus conducirerentur, etiamsi ab eodem, et in eodem tempore et pro eadem domo consummanda conducti essent et laborarent. Itaque hæc omnia moraliter pensanda sunt, ut, si communicationem includant, intelligantur prohibita, et non alias.

10. *Corollarium ex dictis.* — Atque ex his omnibus colligitur primo, effectus hos (quod fere in aliis observari potest) licet directe et per se ordinentur ad punitionem et coactionem excommunicati, tamen in aliis magna ex parte redundare, et plures ex illis passive potius (ut sic dicam) quam active ad excommunicatum pertinere. Declaratur, nam ex vi hujus effectus obligatur excommunicatus, quantum est ex se, abstinere ab omni prædicta communicatione cum cæteris fidelibus, nam cum jura dicunt per hanc censuram separari excommunicatum a communicatione fidelium, non intelligunt separari tantum per prohibitionem aliis factam, ne cum ipso communicent, sed multo magis per prohibitionem ipsi factam, ne cum aliis communicet. Propter quod dicitur in cap. Illud, de Cler. excomm. minist., excommunicatum non vitare multo magis quam non vitari, periculosum existere, et ita intelligunt hunc effectum Theologi in 4, dist. 46, ubi præcipue D. Thom., Richardus et Paludan.; Argent., dist. 49; Adrian., q. 3, de Clavib.; et Canonistæ, dict. cap. Illud, et in c. penult. de Sentent. excomm. Quod adeo verum est, ut etiam post Extrav. *Ad evitanda*, omnis excommunicatus, quantum est ex se, ad hoc obligetur, etiamsi non denunciatus sit, nec publicus, sed omnino occultus; quod sæpe in superioribus annotatum est, propter particulam ejusdem Extravagantis, qua cavetur per eam nullum privilegium ipsis excommunicatis conferri, quod specia-

liter notavit Navarr., lib. de Oration. et Hor. canon., cap. 21, num. 47 et 48. Ubi deplorat abusum et impudentiam multorum, qui donec denunciati sint abstinere non curant. Deinde ex vi hujus effectus fiunt ipsi excommunicati per censuram quasi objecta inhabilia, seu incapacia ad communicationem humanam honestam, et fidelibus dignam; atque hoc modo dicimus hujusmodi effectum passive etiam pertinere ad excommunicatos ipsos; sic saluari non debent, quia facti sunt objecta indigna salutatione et honore secundum illum statum; atque ita de aliis. Tandem hinc redundat hic effectus in alios, prohibens illos, ne hujusmodi genus communicationis excommunicato exhibeant, tum quia hæc sunt veluti correlativa; et ideo ex parte utriusque fuit necessaria prohibitio, ut effectus esset in suo ordine perfectus; tum etiam quia jura expresse hoc declarant, ut superius citatum est.

11. *Non est prohibitum infidelibus cum excommunicatis communicare, nec vice versa.* — Dixi autem semper hanc prohibitionem versari inter ipsos fideles, per fideles intelligendo baptizatos; nam cum infidelibus per se et ex vi censuræ non est prohibita communicatio, nec ex parte ipsorum infidelium, cum illi non sint sub Ecclesiæ jurisdictione; nec ex parte excommunicati; nam licet Ecclesia ad hoc habeat potestatem, et interdum ea utatur, ut patet ex cap. Postulasti, de Judæis, cum similibus, tamen in censura excommunicationis illa non utitur, nec talem prohibitionem posuit ipsi excommunicato. Nam in cap. penult. de Sentent. excomm., et similibus, solum dicitur excommunicatum privari communionem fidelium; non ergo infidelium; alias non *fidelium*, sed *omnium* dicendum esset. Cur autem ab Ecclesia id factum sit si aliquis inquirat, respondebimus primo, quia id satis est ad pœnam excommunicati; deinde quia, quod per se intendit, est abscindere excommunicatum ab Ecclesia, et tanquam membrum putridum resecare, vel ut ipse emendetur, vel ut aliis non noceat; quod vero cum iis, qui foris sunt, communicet, non curat.

12. *Est tamen vetitum excommunicatum cum excommunicato communicare.* — Dices: ergo eadem ratione non tenebitur unus excommunicatus alium vitare, quia uterque suo modo extra Ecclesiam est, et quasi membra separata, quæ inter se communicare non prohibentur, sed cum toto, vel membris illi unitis. Respondetur ita intulisse Glossam, in

cap. Devotam, 27, quæst. 1, male vero, non est enim eadem utriusque ratio. Nam excommunicatus fidelis est, unde cum censura hæc separet a communionem fidelium, et neminem excipiat nullamve conditionem requirat, separet etiam a communionem alterius excommunicati. Major patet, quia, ut dixi, *fidelis* hic non sumitur in eo rigore, quo significat eum, qui fidem habet et retinet; quo sensu apostata fidelis non est, cum tamen sit excommunicatus; sed sumitur pro baptizato quolibet, qui vel facto, vel speciali jure, ac debito fidelis esse debet, quo sensu excommunicatus necessario fidelis est; ergo sicut excommunicati tenentur vitare alios fideles, ita etiam se ipsos vicissim et mutuo. Quod autem illo sensu accipienda sit vox *fidelis*, quando asseritur excommunicationem privare communionem fidelium, probatur, quia intentio Ecclesiæ est separare excommunicatum a consortio omnium illorum membrorum, in quæ ipsa jurisdictionem habet, ut patet ex cap. Sicut Apostoli, cum aliis, 44, quæst. 3, ubi simpliciter cavetur, *ne quis cum excommunicato communicet*, quæ verba omnes Ecclesiæ subditos comprehendunt; hujusmodi autem sunt omnes baptizati, etiamsi excommunicati, vel hæretici, ac apostatæ sint; nam licet hi non sint membra quantum ad unionem, et conjunctionem cum Ecclesia, præsertim qui fide carent, tamen quantum ad subjectionem et obligationem præceptorum, vim et rationem membrorum retinent; neque enim propter ipsorum delictum Ecclesia amittit jurisdictionem in ipsos; neque ex suo delicto ipsi reportant commodum, ut communicare possint, vel communicari ab iis, a quibus antea non poterant. Si ergo excommunicatus vitare tenetur alium, qui excommunicatus non est, et hic in excommunicationem incidat, non propterea jam poterit cum illo communicare, vel ab illo communicari; et similiter fidelis hæreticum vitare tenetur, licet ipse postea in hæresim labatur, non propterea illa obligatione liberabitur. Tenetur ergo excommunicatus vitare excommunicatum, et hæreticum hæreticum; quæ sententia communis est, eamque tenet Abbas, in cap. Illud, num. 6, de Cleric. excomm. minist.; Hostiens., in Summ., tit. de Sentent. excomm., num. 44; et Joan. de Lignano, in lib. de Censur., § 27, num. 2. Ad argumentum ergo negatur sequela; quia excommunicatus non ita est extra Ecclesiam, sicut alii infideles; excluditur enim quantum ad ea, quæ sunt com-

modi, non vero quantum ad ea, quæ sunt oneris, et obligationis. Ecclesia etiam plus vetat suis subditis communicationem cum excommunicatis, quam cum aliis infidelibus, qui ad ipsam non pertinent, vel quia hæc est pœna et medicina respectu suorum subditorum, non vero respectu alienorum, qui potius per benignitatem, et familiaritatem, quam per separationem, ad fidem trahendi sunt, ut ex Augustin. notatur in c. Infideles, 23, q. 4.

SECTIO II.

An, et quale peccatum sit communicatio civilis cum excommunicato.

1. De priori parte quæstionis in titulo insinuata nulla est controversia; nam certum est apud omnes, peccare, per se loquendo, tam excommunicatum communicando cum aliis fidelibus quocumque modo ex dictis sectione præcedente, quam fidelem quemcumque non excommunicatum communicando eisdem modis cum excommunicato. Sequiturque ex dictis; nam ostendimus utrique esse per hanc censuram prohibitam hanc communicationem; ergo utrique peccant illam exercendo.

2. Difficultas ergo tota est de posteriori parte quæstionis, quale peccatum hoc sit: communis resolutio esse videtur, hoc peccatum regulariter loquendo, esse tantum veniale. Ita docuit D. Thom. in 4, dist. 48, q. 2, art. 3, et in additionibus, q. 23, art. 3, et Quodlib. 41, art. 9, et eum sequuti sunt cæteri Theologi, et Summistæ, nec Canonistæ dissentiant in cap. Sacris, de his quæ vi, et de Sentent. excomm.; licet enim Abbas oppositum (sub formidine tamen) sentiat, quem nonnulli sequuntur, alii vero frequentius nobiscum sentiunt, ut videre licet in Navarr., in Summ., cap. 27, num. 30, et Covarr., in cap. Alma, § 3, num. 7 et 8; Hostiensis vero in Summ., tit. de Sentent. excomm., § fin., in hoc distinguit inter excommunicationem ab homine, et a jure, et illam dicit obligare sub mortali in hac materia; hanc improbabilem censeo, quia nec excommunicationes illæ sunt diversarum rationum, neque præcepta hominis plus de se obligant, quam leges. Ac denique, si quæ ratio probat assertionem positam quoad excommunicationem a jure, æque procedit quoad excommunicationem ab homine. Ratio ergo assertionis est, quia qualibet lex, licet ex suo genere gravis sit, in materia levi tantum obligat sub veniali;

hæc autem materia humanæ communicationis in his actionibus communibus, ad convictum seu commercium humanum pertinentibus, satis levis est, tum secundum se, quia hæc actiones non sunt magni momenti, tum in ordine ad excommunicationem, quæ indirecte tantum et secundario has actiones prohibet.

3. *Objectio.* — *Solvitur.* — Dices: imo in ordine ad finem excommunicationis videtur materia illa satis gravis, quia ex observantia vel transgressione illius multum pendere potest, quod excommunicatus resipiscat; qui est finis excommunicationis; nam, cum hæc actiones communes frequentiores sint, magisque necessariae vitæ humanæ, nihil magis potest, morali modo loquendo, movere excommunicatum, ut a contumacia recedat, quam si videat se ab aliis destitui, etiam in his actionibus. Respondetur in primis removenda esse ea, quæ sunt per accidens, quale erit, si ob hanc communicationem augeatur contumacia excommunicati, et majorem libertatem et audaciam concipiat ad resistendum Ecclesiæ; nam hoc jam erit quoddam genus scandali, ratione cujus poterit peccatum esse mortale; id vero dicimus esse per accidens; nos autem per se solum consideramus naturam et gravitatem actionis, et sic dicimus esse levem, etiamsi in ratione impedimenti ad consequendum finem excommunicationis consideretur. Infert enim excommunicatio multa alia gravissima incommoda, tam in divinis, ut hæcenus vidimus, quam in humanis, ut sectione sequente declarabimus, quæ si integre servantur, satis superque erunt ad commovendum excommunicatum; quod si ea omnia contemnat, parum certe juvabitur ob separationem in his levioribus actionibus; præsertim adjunctis exceptionibus et limitationibus, quas ipsa Ecclesia in hoc negotio adhibuit, et paulo inferius exponemus. Accedit, quod D. Thomas recte consideravit, verisimile non esse voluisse Ecclesiam tam gravem obligationem imponere fidelibus omnibus in materia adeo levi, frequenti, et vulgari, cum sine magno animarum periculo esse non possit; alioqui quod in unius medicinam esset institutum, in commune damnum et periculum vergeret, quod est contra Ecclesiæ benignitatem, ac convenientem providentiam.

4. *Excommunicatus, cum aliis communicando, solum peccat venialiter.* — *Intra latitudinem autem culpæ venialis plus peccat ipse*

quam alii. — Atque hinc tandem infero, quamvis citati Doctores regulariter loquantur de participantibus cum excommunicato, cum aiunt, in hoc genere participationis solum venialiter peccare, idem dicendum esse de excommunicato ipso, si in his actibus tantum fidelium communicationi se immisceat; nam, cum in hoc se habeant excommunicatus, et alii, tanquam duo extrema et correlativa, si respectu unius materia est levis, etiam erit respectu alterius, cæteris paribus. Item, quia jura æque hoc prohibent utrique extremorum. Nec obstat, quod dicitur in c. Illud, de Cleric. excom. ministr., excommunicato periculosius esse communicare, quam communicari; nam eodem modo dici posset, aliis etiam fidelibus non vitare excommunicatum periculosius esse quam non vitari ab illo, quia vitare in ipsis est, non vitari autem non semper est in ipsis, quæ est ratio prædicti textus; in hoc ergo pares sunt. Non nego tamen, secundum rectam rationem et cæteris paribus ex parte materiæ, magis obligari excommunicatum hac lege vitandi ipsum, tum quia culpa et ratio illius pœnæ in ipso est; tum etiam quia prohibitio magis directe in ipsum fertur. Dico tamen, hanc comparisonem seu excessum semper esse intra latitudinem et capacitatem materiæ; atque adeo in præsentis non excedere latitudinem venialis culpæ.

Varii textus contra resolutionem datam obijciuntur et explicantur.

5. Contra hanc vero communem doctrinam obijci possunt aliqua ex jure canonico. Primum ac præcipuum est cap. Sacris, de his quæ vi, ubi, loquendo de communicatione cum excommunicato in communi, dicitur, esse peccatum mortale, absque ulla distinctione de hac vel illa materia. Restringere autem textum illum, ut quidam faciunt, ad communicationem in crimine vel in sacris, voluntarium est. Secundo obijcitur c. Exceptionem, de Exception., in illis verbis: *Ne quispiam in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur*; nam periculum animæ non incurritur nisi propter peccatum mortale in proprietate locutionis. Tertio obijcitur cap. Si vere, de Sentent. excom., in verbis illis: *Excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum navibus existentes cum dolore cordis sub spe penitentis communicaveritis ipsis, in quibus eorum communionem non poteritis evitare*. Quæ verba adeo gravia indi-

cant sane gravem etiam obligationem ad hujusmodi communicationem vitandam, quandoquidem in casu tantæ necessitatis, cum tot circumstantiis a Pontifice permittitur. Quarto obijci possunt omnia jura, in quibus excommunicantur fideles propter hanc communicationem; nam, licet regulariter illa excommunicatio tantum sit minor, illa etiam gravior pœna esse videtur, quam ut propter solum veniale peccatum ferenda sit, cum privet susceptione omnium sacramentorum, quod de se gravissimum est incommodum.

6. Accedit, quod interdum propter hanc communicationem excommunicatio major, et Papæ reservata imponitur, cap. Significavit, de Sentent. excom., ubi sermo est de communicantibus cum excommunicatis a Papa. Et quamvis hoc censeatur esse singulare in excommunicatione Papali, tamen in gravitate culpæ id non potest esse singulare, licet fortasse sit in pœna. Quia, si materia præcepti in se considerata levis est, etiamsi prohibitio manet a supremo Pastore, non obligabit, nisi sub veniali culpa, quandoquidem leges etiam divinæ et naturales in materia levi non obligant, nisi sub veniali, eo vel maxime, quod in præceptis ejusdem rationis, quod manent a supremo, vel a proximo superiori, non videtur esse circumstantia aut differentia, quæ sufficiat ad tantam diversitatem constituendam, quanta est inter mortale et veniale peccatum; si ergo communicatio hæc cum excommunicato a Papa mortale peccatum est, ut ostendit gravissima pœna excommunicationis majoris, etiam cum quolibet alio excommunicato mortale peccatum erit. Atque simile argumentum fieri potest ex modo excommunicationis majoris, quæ interdum ferri solet ab homine in participantibus; nam illa etiam supponit materiam peccati mortalis, quia, si materia est levis, non potest homo, etiamsi velit, obligari sub mortali in sola illa, et consequenter, nec sub censura majoris excommunicationis; si autem materia de se est gravis et capax obligationis sub mortali, sufficet communis prohibitio Ecclesiæ ad eandem obligationem inducendam.

Veræ divisiones communicationis cum excommunicato traduntur.

7. *Quæ communicatio prohibita quia mala.* — *Qui in crimine criminoso participavit cum excommunicato, si postea cum illo communicet, ligatur majori excommunicatione.* — Ante-